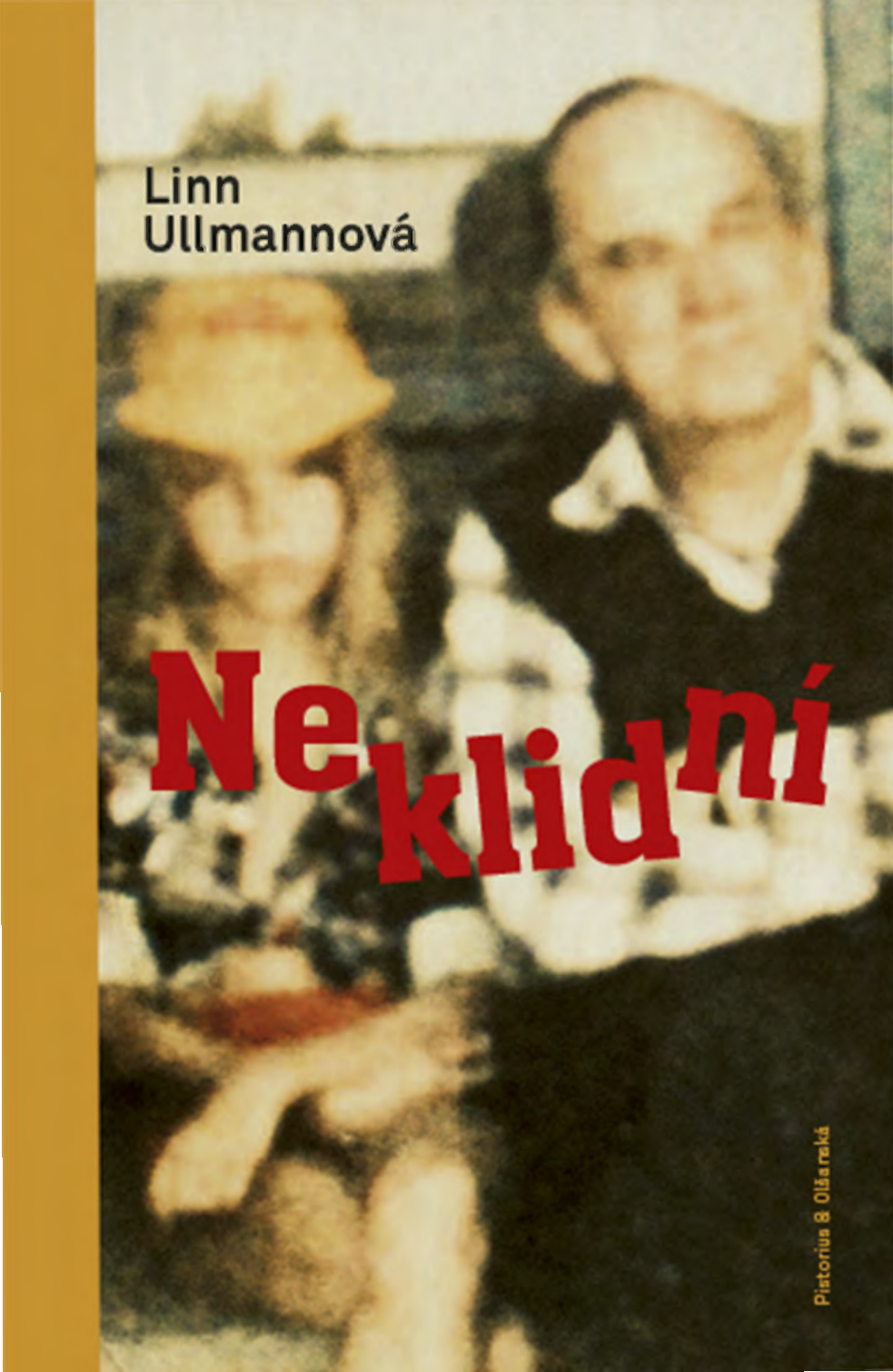

Linn
Ullmannová

Ne klidní

Pistorius & Olšarová

„Působivý román Ullmannové je útržkovitým portrétem mizejících blízkých, jejich místa a času, svědectvím o jejich odkazu. Kniha, v níž se mísí vzpomínky s literární fikcí, vypráví o otci Linn Ullmannové, legendárním filmovém režisérovi Ingmaru Bergmanovi, a o jeho vztahu s autorčinou matkou, Liv Ullmannovou, herečkou, která je často považována za Bergmanovu největší inspiraci. Autorka se opírá o několik magnetofonových pásek, na nichž zachytila své rozhovory s otcem nedlouho před smrtí. A právě vyrovnávání se s nezastavitelným procesem jeho stárnutí jí nabízí novou perspektivu pohledu na vlastní dětství i dospělost. ... Je to pozoruhodná kniha o neochabující lásce rodičů a dětí a jejich intenzivním vztahu.“

Publishers Weekly

„Výborný román o dítěti, které se nemohlo dočkat, až bude dospělé, a o jeho rodičích, kteří se dospělými stát nechtěli.“

Ze záložky norského vydání

„Brilantní úvahy o čase, smrtelnosti a mezích paměti.“

Kirkus Review

Neklidní je slovo charakterizující hlavní hrdiny této knihy, autorčiny rodiče. Jako zralá spisovatelka však Linn Ullmannová nezůstává u pouhých autobiografických vzpomínek na soužití s matkou, norskou herečkou Liv Ullmannovou, a na prázdninové pobyty u otce, švédského režiséra Ingmara Bergmana, na ostrově Fårö v Baltském moři. Její vyprávění balancuje na hraně mezi realitou a fikcí a je – jak sama zdůrazňuje – příběhem románových postav. Původní záměr napsat s otcem knihu podle společných rozhovorů zůstal nenaplněn, režisér zemřel. Autorka, již nechybí sebeironie a klidný nadhled, pak ze střípků autentických nahrávek a vlastních vzpomínek vytvořila jedinečný román o dospívání i konci života, který překračuje hranice žánrů.

Norská spisovatelka **Linn Ullmannová** (*1966) se úspěšně věnuje novinářské činnosti a je držitelkou prestižní novinářské ceny Gullpennen (Zlaté pero). Dosud napsala šest románů, za román *Nåde* (Milost, 2002) byla poctěna Cenou norských čtenářů. Další román *Et velsignet barn* (Požehnané dítě, 2005) sklidil skvělé kritiky doma i v cizině, například v *New York Times Book Review*. Jde o autobiograficky laděné líčení prázdninových zážitků tří nevlastních sester a jejich temperamentního otce. Za spisovatelskou tvorbu obdržela autorka roku 2007 cenu Amalie Skramové. Do češtiny byla zatím přeložena pouze její kniha *Než usneš* (Før du sovner, 1998, česky 2013).

Její poslední román *Neklidní* (De urolige, 2015) sklízí znamenité kritiky, literární ceny (nominace na Cenu Severské rady za literaturu 2016, Cena kritiků 2015, vítězství v anketě posluchačů stanice P2 o nejlepší román roku 2015) a dostává se jí nadšeného přijetí čtenářů v mnoha zemích světa.

Photo © Agnete Brun

Linn Ullmannová

Ne klidní

román

Z norského originálu *De urolige*
přeložila Pavla Nejedlá

Pistorius & Olšanská
Příbram 2019

Tato publikace byla vydána s laskavou finanční pomocí
Ministerstva kultury ČR a nadace NORLA.

This translation has been published with the financial support
of the Czech Ministry of Culture and the NORLA foundation.

MINISTERSTVO
KULTURY

De urolige

Copyright © 2015, Linn Ullmann

All rights reserved

Translation © Pavla Nejdlá, 2019

ISBN 978-80-7579-060-6 (PDF)

ISBN 978-80-7579-053-8 (tištěná kniha)

Hanně

I // Hammarské preludium

mapa ostrova

*Řídil se mapami a nákresy, které existovaly pouze v jeho paměti
či představivosti, ale přesto byly dostatečně zřetelné.*

JOHN CHEEVER: „Plavec“

Vidět, pamatovat si, pochopit. Všechno záleží na tom, kde stojíte. Když jsem poprvé přijela do Hammarsu, byl mi sotva rok a nevěděla jsem nic o velké a převratné lásce, která mě tam zavedla.

Vlastně šlo o tři lásky.

Kdyby existoval dalekohled, který by se dal namířit do minulosti, mohla bych říct: Koukej, tady jsme, takhle se to stalo. A pokaždé, kdybychom si nebyli jistí, jestli je to, co si pamatuju já nebo ty, pravda, nebo jestli se to doopravdy stalo, anebo jestli jsme vůbec existovali, mohli bychom k němu přistoupit a společně se podívat.

Čísluju, třídím a katalogizuju. Říkám: Byly to tři lásky. Dneska je mi stejně jako mému otci, když jsem se narodila. Čtyřicet osm let. Mojí matce bylo dvacet sedm, vypadala tehdy na svůj věk mnohem starší a mnohem mladší zároveň.

Nevím, která z těch tří lásek byla první. Začnu ale tou, která se rozhořela mezi mou matkou a otcem v roce 1965 a která skončila dřív, než jsem dorostla do takového věku, abych si z ní cokoliv pamatovala.

Viděla jsem fotky a četla jsem dopisy, slyšela jsem jejich vyprávění o době, kdy byli spolu, a slyšela jsem i vyprávění jiných, jenže pravda je, že člověk o životě jiných lidí, zvláště vlastních rodičů, nic moc neví, a to obzvlášť v případě, kdy si rodiče usmysleli, že vlastní životy promění v historky, které budou od té chvíle vyprávět bez sebemenšího ohledu na to, zda jsou pravdivé či nikoliv.

Druhá láska je prodloužením té první a týká se zamilovaného páru, ze kterého se stali rodiče, a dívky, která byla jejich dcerou. Milovala jsem svoji matku a otce bez předsudků, brala jsem je takové, jací jsou, stejně jako člověk bere za dané třeba roční

období nebo denní doby nebo hodiny, jeden byl noc a druhý den, byla jsem její dítě a jeho dítě, vezmeme-li ovšem v úvahu, že i *oni* chtěli být dětmi, jevílo se to občas trochu složité. A pak je tu ještě jedna věc. Byla jsem jeho dítě a její dítě, ale ne *jejich* dítě, nikdy jsme nebyli tři. Když se probírám hromádkou fotografií na stole před sebou, na žádné nejsme všichni. Ona, on a já. Ta konstelace neexistuje.

Chtěla jsem co nejdřív dospět, být malá se mi nelíbilo, bála jsem se ostatních dětí, jejich nápadů, jejich nevypočitatelnosti, jejich her, a abych si kompenzovala svou vlastní nedospělost, představovala jsem si, že se dokážu rozdělit a zmnožit, proměnit se v armádu liliputánů a že v *nás* je síla – jsme malí, ale je nás moc, dělila jsem se a pochodovala jsem od jednoho k druhému, od otce k matce a od matky k otci, měla jsem spoustu očí a uší, spoustu hubených těl, spoustu vysokých hlásek a mnoho choreografií.

Třetí láska. *Místo*. Hammars nebo *Djaupadal*, jak se mu říká od pradávna. Bylo to jeho místo, ne její, ani jiných žen, ani dětí, ani vnoučat. Chvilí se zdálo, jako bychom tam obě patřily, jako by to bylo naše místo. Pokud je to tak, že každý má svoje místo, a tak to samozřejmě není, ale kdyby to tak bylo, tak tohle bylo moje místo, každopádně víc moje než jméno, které jsem dostala. Chodit po Hammarsu mě nesklíčovalo tak, jako mě sklíčuje chodit ve svém jméně. Vzduch, vůně moře a kamení i větrem zkroutené borovice mi byly povědomé.

Pojmenovat. Dát a vzít a mít a žít a zemřít se jménem. Chtěla jsem napsat knihu beze jména. Nebo knihu s velmi mnoha jmény. Nebo knihu, v níž jsou všechna jména tak obyčejná, že je člověk okamžitě zapomene, nebo tak podobná, že je od

sebe nelze odlišit. Rodiče mi dali jméno (po mnohých „ale“ a „jestli“), jenže mně se to jméno nikdy nelíbilo. Nepoznávám se v něm. Když někdo moje jméno zavolá, trhnu sebou, jako bych se zapomněla obléct a všimla si toho teprve venku mezi lidmi.

Na podzim roku 2006 se stalo něco, co jsem později zpětně považovala za eklipsu – zatmění.

Astronomka Aglaonika neboli Aganice z Thesálie, jak se jí rovněž říká, žila dávno před objevením dalekohledů, pouhým okem ale dokázala vypočítat přesný čas zatmění Měsíce.

Umím si přitáhnout Měsíc, tvrdila.

Věděla, kam jít a kam se postavit. Věděla, co se stane a kdy. Natáhla paže k nebi a nebe se zatmělo.

V „Radách manželských“ varuje Plútarchos před podobnými, jak sám říká, čarodějkami, jako je Aglaonika, a povzbuzuje novopečené manželky, aby *čethy, studovaly a udržovaly si rozhled*. Žena, která ovládá geometrii, nebude mít potřebu tančit. Sečtělá žena se nenechá svést k darebnostem. Rozumná žena znalá astronomie se vysměje každé ženské, která prohlásí, že je možné *přitáhnout si Měsíc*.

Nikdo neví, kdy přesně Aglaonika žila. Víme jediné to, co uznával dokonce Plútarchos, jakkoliv nechvalně o ní ve svém pojednání hovořil, a to, že dokázala předpovědět přesný čas a místo zatmění Měsíce.

Pamatuju si zcela přesně, kde jsem tehdy stála, naprosto mi ale chyběla schopnost cokoliv předvídat. Můj otec byl dochvilný muž. Když jsem byla malá, otevíral dědečkovy hodiny stojící v obývacím pokoji a ukazoval mi jejich útroby. Kyvadlo. Měděná závaží. Byl dochvilný a požadoval to i po všech ostatních.

Na podzim roku 2006 mu zbýval sotva rok života, to jsem ale tenkrát nevěděla. Ani on ne. Stála jsem před bílou vápencovou stodolou s rezavě červenými dveřmi a čekala jsem na něj. Stodola byla přestavěná na kino a obklopovaly ji louky, kamenné zídky a sem tam dům. O kus dál se nacházel dāmbský močāl plný ptačího života – bukač velký, jeřáb popelavý, volavka popelavá, koliha velká.

Chtěli jsme se podívat na film. Každý den s otcem, vyjma neděle, byl filmovým dnem. Snažím se rozpomenout, co jsme si toho dne pustili. Možná Cocteauova *Orfēa* s těžkými snovými obrazy. Nevím.

„Když točím film,“ napsal Jean Cocteau, „je to jako když spím a zdá se mi sen. Ve snu mají význam jedině lidé a místa.“

Dlouho jsem si lámala hlavu nad tím, co to bylo za film, ale nepřišla jsem na to. Než si oči zvyknou na tmou, několik minut to trvá, říkával můj otec. Několik minut. Proto jsme se domluvili, že se potkáme za deset tři.

Toho dne dorazil sedm minut *po* třetí čili o sedmnáct minut později.

Nic pozoruhodného se nestalo. Nebe se nezatmělo. Vichr necloumal stromy. Nezvedla se bouře a listy se nerozvířily ve větru. Nad šedá pole vzlétl brhlík a zamířil nad bažiny, jinak byl klid a zataženo. Ovce – na ostrově jim říkali *jehňata* bez ohledu na stáří – se o kus dál pásly jako vždycky. Když se otočím a rozhlížím se, je všechno jako obvykle.

Táta byl tak dochvilný, že jeho dochvilnost ve mně žila svým životem. Když člověk vyrůstá v domě u železniční trati a každé ráno ho budí vlak dunící za oknem tak, až se stěny otřásají, nohy postele nadskakují a parapety se třesou, pak, i když už v domě u kolejí dávno nebydlí, ho bude dál každé ráno budit vlak, co se řítí skrz něj.

Nebyl to Cocteauův *Orfeus*. Možná to byl nějaký němý film. Sedávali jsme v zelených křeslech a bez klavírního doprovodu sledovali obrazy míhající se po velkém plátně. Táta říkal, že s koncem němého filmu zanikl celý jeden jazyk. Nemohl to být *Vózka smrti* Victora Sjöströma? To byl jeho oblíbený film. *Ža jeden den by dal sto let na zemi. Nocí i dnem řídí spřežení ve jménu svého Pána*. Kdyby to byl *Vózka smrti*, to bych si pamatovala. Jediné, na co si z toho dne vzpomínám, tedy kromě brhlíka nad poli, je, že otec dorazil pozdě. Bylo to pro mě stejně nepochopitelné jako zmizení Měsíce pro Aglaonichiny stoupenkyně. Ženy, které byly podle Plútarcha neznalé astronomie a nechaly se obloudit. Aglaonika řekla: *Přitáhnu k sobě Měsíc a nebe potemní*. Můj otec dorazil o sedmnáct minut později a všechno bylo jako obvykle a nic nebylo jako dřív. Přitáhl si Měsíc a čas se vymknul z kloubů. Měli jsme se sejít za deset tři. Když dojel před stodolu, bylo sedm minut po třetí. Měl červený džíp. Rád jezdil rychle a s rámusem. Měl velké černé sluneční brýle. Nijak to nevysvětlil. Nevěděl, že přijel pozdě. Podívali jsme se na film, jako by se nic nestalo. Byl to poslední film, co jsme spolu viděli.

* * *

Do Hammarsu přišel v roce 1965 coby sedmačtyřicetiletý a rozhodl se, že si tam postaví dům. Místo, do něž se zamiloval, bylo pusté kamenité pobřeží s několika pokroucenými borovicemi. Okamžitě se tam cítil jako doma, věděl, že to je jeho místo, odpovídalo jeho nejniternější představě o tvarech, proporcích, barvách, světle a horizontu. A navíc ty zvuky tam. Mnozí se domnívají, že vidí obraz, ve skutečnosti jej však slyší, napsal Albert Schweitzer ve svém dvousvazkovém díle o Bachovi. Těžko říct, co otec toho dne na pláži viděl a slyšel, ale právě tam to celé začalo, tedy nezačalo to přesně tehdy, otec byl na ostrově už pět let předtím, takže to možná začalo už

tenkrát, kdo ví, kdy něco vlastně začíná a končí, ale pro jedno-
duchost říkám: Tady to celé začalo.

Točili na ostrově film, bylo to už jeho druhé tamější natáčení a žena, která se měla stát mojí matkou, hrála jednu ze dvou hlavních ženských rolí. Ve filmu se jmenovala Elisabet. V deseti filmech, které spolu natočili, jí dával různá jména. Elisabet. Eva, Alma, Anna, Maria, Marianne, Jenny, Manuela (*Manuela* se jmenovala, když spolu točili film v Německu) a pak ještě jednou Eva a znovu Marianne.

Toto je ale první společné natáčení mých rodičů a téměř okamžitě se do sebe zamilují.

Elisabet, na rozdíl od mé matky, je žena, která přestane mluvit. Dvanáct minut filmu leží v posteli a kvůli své nevysvětlitelné zamlklosti je svěřena do péče sestry Almy. Postel stojí uprostřed nemocničního pokoje. Místnost je spoře zařízena. Okno, postel, noční stolek. Je večer a sestra Alma je u ní a pouští rádio, Bachův houslový koncert E dur, Alma odejde a Elisabet osamí.

Uprostřed druhé věty houslového koncertu najde kamera Elisabetinu tvář a spočívá na ní téměř půl druhé minuty. Obraz se postupně ztmavuje, ale tak pomalu, že si toho téměř nevšimneš, každopádně dokud není obličej tak tmavý, že je ho na plátně sotva vidět, ale to už ses na něj díval tak dlouho, že ho máš vypálený na sítnici. Je to tvůj obličej. Teprve potom, po minutě a půl, se od tebe odvrátí, nadechne se a zakryje si tvář rukama.

Nejdřív si všimnu pusy, nervů soustředěných ve rtech a v jejich okolí, a pak, protože leží, skloním hlavu na stranu, abych viděla celou její tvář. A když se tak nahnu, je to, jako bych si lehla na polštář vedle ní. Je velmi mladá a velice krásná. Představuju si, že jsem můj otec a hledím na ni. Představuju si, že jsem moje matka a že jsem ta, na niž se hledí. A přestože je obraz čím dál tmavší, zdá se, jako by její tvář zářila, pálila,

rozpouštěla se mi přímo před očima. Když se konečně otočí a zakryje si tvář rukama, je to úleva.

Máminy ruce jsou dlouhé a štíhlé.

* * *

Jednou večer vzal můj otec svého kameramana na místo, které si vyhlédl. Tady bych si možná mohl postavit dům, řekl, nebo něco v tom smyslu. Ano, ale počkej, namítl kameraman, pojď se mnou kousek dál a já ti ukážu ještě hezčí místo. Když člověk kráčí podél pláže tak jako oni tehdy v roce 1965, nevypadá to, že by cesta někam vedla, není tam žádný výběžek do moře, vyvýšenina, planinka nebo útes, žádný geografický nebo geologický útvar, který by naznačoval, že tady nastane v krajině nějaká změna. Kamenité pobřeží se táhne, kam až oko dohlédne, nic nezačíná, nic nekončí. Jen dál a dál. Kdyby to místo leželo v lese a ne na břehu moře, řeklo by se, že kameraman otce zavedl doprostřed lesa a že tam, právě tam na tom místě, se otec rozhodl usadit. Dva muži tam chvíli postáli. Jak dlouho? Dost na to, aby se můj otec, jak praví historie, *rozhodl*.

Kdybych to chtěl vyjádřit vznešeně, řekl bych, že jsem našel domov, prohlásil, a kdybych chtěl žertovat, mluvil bych o lásce na první pohled.

Celý život jsem žila s tímhle vyprávěním o domově a lásce. Přišel na místo a vznesl na něj nárok, přivlastnil si ho.

Kdykoliv se ale snažil vysvětlit, proč tomu tak bylo, potýkal se s jazykem, až skončil u: *Kdybych to chtěl vyjádřit vznešeně, řekl bych, že jsem našel domov, a kdybych chtěl žertovat, mluvil bych o lásce na první pohled.*

Co kdyby to ale člověk chtěl vyjádřit prostě? Ne vznešeně, ne nízce, ani ne tak, aby někoho přesvědčil, svedl? Bez žertování, bez dojetí? Jaká slova by zvolil?

Jak dlouho tam tedy stál? Mezi vznešeností a žertem, mezi domovem a láskou? Kdyby to trvalo moc dlouho, všiml by si svého

pohnutí, uvědomil by si, že to pojmenoval – domov, láska –, a jistě by se dostavilo nutkání potřást hlavou a jít dál. *Nesnáším citové výlevy a špatné divadlo.* Kdyby to trvalo příliš krátce, byla velká pravděpodobnost, že by to místo nezabral a nezmocnil se ho. Pár minut nejspíš. Dost na to, aby slyšel vítr v už tak dost pokroucených větvích borovic, vítr ve zvukovodu, vítr v nohavicích kalhot, kamení pod botami, cinkot mincí v kapse kožené bundy, s nimiž si prsty pohrávají, hlasité, morseovku připomínající bík-bík-bík-bík mořského ptáka ústřičníka. Představuju si, jak se můj otec otočí ke kameramanovi a řekne: Slyšíš, jaké je tu ticho?

Nejdřív láska. Intuitivní jistota. Pak plán. *Žádná improvizace.* Ne. Improvizovat se nikdy nebude. Bude se plánovat do nejmenšího detailu. Žena, která bude mojí matkou, je součástí plánu. On postaví dům a ona s ním v tom domě bude žít. Vezme ji na to místo s sebou a všechno jí ukáže. Sednou si na kámen. Vlastně si myslím, že to řekla ona, *slyšíš, jaké je tu ticho.* On by to neřekl, ani jí, ani kameramanovi. Na ostrově bylo tisíc zvuků. Místo toho se k ženě, která bude mojí matkou, otočí a prohlásí: *Jsmo bolestně spojeni.* Líbí se jí, jak to zní. Trochu útrpně. Trochu nejednoznačně. A pravdivě. A možná i lehce banálně. Jemu bylo čtyřicet sedm, ona byla téměř o dvacet let mladší. Po čase otěhotní. Film je dávno natočený. Dům se staví. V dopisech, které jí posílá, vyjadřuje znepokojení nad tím, jak velký věkový rozdíl mezi nimi je.

Narodila jsem se jako nemanželské dítě a v roce 1966 se na to stále ještě pohlíželo s pozvednutým obočím. Parchant. Bastard. Levoboček. Sebranec. Bylo to jedno. Mně to bylo fuk. Byla jsem uzlíček v mámině náruči. I mému otci to bylo jedno. O jedno dítě víc nebo méně. Měl jich už z dřívějšíka osm a byl proslulý coby démonický režisér (těžko říct, co se tím myslelo) a svůdce žen (poměrně jasné, co to znamená). Já jsem byla

devátá. Bylo nás devět. Můj nejstarší bratr zemřel o mnoho let později na leukemii, ale tenkrát nás bylo devět.

S pozvednutým obočím se hledělo hlavně na mámu. Kvůli tomu, že byla tak mladá. Hodně jí záleželo na tom, co si lidé povídají. Milovala svoje dítě. To matky dělají. Nosila ho pod srdcem a břicho jí rostlo. *Levoboček*. Ale taky se styděla. Chodily jí dopisy od cizích lidí. *Tvoje dítě shoř v pekle*.

Když jsem se narodila, byl mámin první manžel u toho. Byl to doktor a podle slov svých kolegů měl *živou, nakažlivě veselou povahu*. Matka vyprávěla, že jí porod nepřipadal bolestivý, ale že křičela, aby se neřeklo, a že on, tedy doktor, se k ní sklonil, hladil ji po vlasech a říkal *no tak, no tak*. Věděl, že dítě není jeho, on i matka už měli někoho jiného, ale ještě se nestihli rozvést. Podle norských zákonů jsem tudíž byla *jeho* dcera. Já – 2,8 kilo, 50 centimetrů, narozená v úterý – jsem byla dcera doktora a několik měsíců jsem se – tedy ona se – jmenovala Lundová. Na fotkách má naducané tvářičky. Moc toho o ní nevím. V mámině náruči vypadá spokojeně. Křestní jméno prozatím nedostala. Bydlí s matkou v Oslu, v malém bytě na adrese Drammensveien 91, kde matka dříve žila se svým manželem a kam se o pár let později nastěhuje babička. Mnohé z otcových dopisů jsou adresovány na Drammensveien 91, v jednom z nich, psaném na žlutém hotelovém papíře z Växjö, se píše:

ÚTERÝ VEČER

Šedočerný dopis

Hotel je dobrý, všichni jsou tu milí a já zažívám vesmírnou samotu...

STŘEDA RÁNO

Je ráno, za oknem mám strom v podzimním hávu a všechno je dnes lepší... Ochromení se poddalo. Pokud si máme psát o všech svých myšlenkách, musím objasnit jednu velmi temnou myšlenku z dnešní noci. Týká se výhradně mé fyzické osoby. Jistým způsobem jsem coby člověk

poměrně opotřebován. Ve své kariéře jsem natolik tvrdě pracoval, že následky začínají být znát. Málokdy se cítím souvislejší dobu zdráv. Nejvíce se děším pocitů závratí, znaků slabosti, řetězce nevolností, které vrcholí horečkou a depresí. Jistě v tom hraje roli i moje hysterie... je až směšné, v jak hlubokých rozpacích se kvůli těmto obtížím, se kterými mohu jen sotva něco dělat, nacházím.

Jednoho dne museli matka, otec a doktor k norskému soudu, aby se otcovství vyřešilo. Všichni spolu báječně vycházeli. Nálada v soudní síni připomínala téměř malou oslavu. Jediný, kdo se podle otce zpěchoval, byl norský soudce s protáhlou tváří a ústy jako čárka. Stále dokola žádal vysvětlení okolností. Kdo měl vlastně s matkou pohlavní styk a kdy? Po dlouhém dni u soudu měla matka dojem, že by to chtělo sklenku šampaňského. Jenže ne. Otec dítěte spěchal zpátky do divadla ve Stockholmu a manžel číslo jedna měl noční v nemocnici. Tak sklenku vína? To by si přece zasloužili. Každopádně *ona* by si to zasloužila. Čekání na večer a utkvělé přání, aby dítě spalo celou noc. V posteli vedle děvčátka s nadějí, že se neprobudí a nezačne křičet. Někdy dítě brečí celou noc, to pak neví, co má dělat, co je špatně. Bolí miminko něco? Je nemocné? Umře? Má někomu zavolat? Může někdo vstát, vypravit se do sněhu a tmy a přijít sem? Ráno dorazí chůva, má zástěru, jakýsi sestřičkový čepeček a podle matky přísný pohled, matka má hrůzu z toho, že přijde pozdě do práce, a děsí se, že se to dotkne chůvy, která s ní chce něco probírat. *Jsem tak unavená. Přijdu pozdě. Nemohla bys být prostě zticha a nechat mě jít?* Potrvá další dva roky, než dítě pokřtí, ale toho dne u soudu dostane aspoň matčino příjmení, a když se matka s otcem sejdou nebo když spolu mluví po telefonu, hovoří o něm jako o *miminku a dítěti naší lásky* a používají norská a švédská slova s významem křehké drobnosti – *malenka, malinká, linduška, mandelinka*.

Matka a otec spolu byli pět let, většinu té doby strávili v Hammarsu. Dům byl dostaven. Na dceru dohlížely dvě ženy, jedna se jmenovala Rosa a druhá Siri. Jedna byla silná, druhá hubená. Jedna měla jabloňový sad a druhá manžela, který běhal po čtyřech, vozil holčičku na zádech a ona do toho zpívala *jo jo jupí, pes má chlupy a hopsa hejsa!* V roce 1969 matka z Hammarsu odjela a vzala dceru s sebou. O čtyři roky později, jednoho letního dne na konci června, se dívka vrátila. Přijela navštívit otce. Nechtělo se jí odjet od matky, ale ta jí slíbila, že jí každý den zavolá.

Nic se nezměnilo, až na to, že tam teď bydlela Ingrid. Všechno bylo na svém místě jako tehdy, když matka s dcerou odjely, dědečkovy hodiny tikaly a odbíjely každou půlhodinu, na borové stěny zářilo zvenku zlaté světlo a kreslilo proužky po podlaze. Otec si před dívkou dřepł a opatrně řekl: *Vlastně se tě smí dotýkat jenom máma.*

Byla malá a hubená a každé léto přijížděla do Hammarsu se dvěma velikými kufry, které stály venku před domem, dokud je někdo nezanesl dovnitř. Vyřítla se pokaždé z auta, oběhla prostranství před domem, zamířila do svého pokoje a znovu ven před dům. Měla na sobě modré letní šaty, které jí sahaly sotva do půlky stehů. Otec se ptá: Co máš v těch svých kufrech? Jak je možné, že tak malá holka má dva tak obrovské kufry?

Jeho dům měl na délku padesát metrů a pořád se prodlužoval, přejít z jednoho konce na druhý zabralo pěknou chvíli. Uvnitř se nesmělo běhat. Otec dům opravoval a pořád něco přistavoval, každý rok kousek, dům rostl do délky, nikoliv do výšky. Žádný sklep, podkroví, schody. Měla tam strávit celý červenec.

Jejího příjezdu se obával, *dobrý den, dobrý den*, děvčátko s nohama jako hůlky a kostnatými koleny pobíhá před domem nebo tančuje nějaký taneček, tahle dívka je stále uprostřed nějaké pracované choreografie, člověk s ní může o něčem mluvit,

a ona, místo aby odpověděla na otázku, začne tancovat, nebo si před otce stoupne rovná jako pravítko a jako by ho provokovala, na to se on usměje, *no, co teď? Co řekneš? Co uděláš?* Dívka má z odloučení od matky strach, ale na druhou stranu se na návštěvu k otci těší, těší se na všechno, co to místo obnáší, dům, ostrov, pokojík s kytíčkovanými tapetami, Ingridino jídlo, širé pláně a kamenité pobřeží a moře, které se zeleně a šedě rozpíná mezi otcovým ostrovem a Sovětským svazem (kdyby tam člověk zabloudil, už nikdy by se domů nevrátil), a těší se, že je všechno přesně tak, jako vždycky bylo a jako vždycky bude. Otec má pravidla. Ona jim rozumí. Pravidla jsou abeceda, kterou se naučí dříve než tu opravdovou, A je A a B je B, nemusí se na nic ptát, Z je tam co vždycky, ona ví, kde Z je, její otec se na ni zlobí jen zřídka. Dokáže se velice rozzuřit, *on má sakra temperament*, říká matka, přestane se ovládat a řve, jenže dívka ví, kde se vztek nachází, a prosmýkne se kolem. Je hubená. Tenká jako filmový pás, říká otec.

Matka hovoří s otcem po telefonu a zlobí se, protože dceři nedává pít mléko. Podle otce mléko škodí žaludku. Podle otce žaludku škodí spousta věcí. Ale mléko možná nejvíc ze všeho. Podle matky mléko a děti patří k sobě. To vědí všichni. To, co otec tvrdí o mléku, je v rozporu s elementárními poznatky o zdraví dětí. A navíc, namítá matka, se otec jinak do dívčiny výchovy nijak nekládá, ale zrovna na toto, na *toto!*, musí mít vlastní názor, matčin hlas se trochu třese, všechny děti musí pít mléko, a taková hubená holka *obzvlášť*... Tohle je, co si pamatuju, jediná hádka mezi matkou a otcem týkající se dívčiny výchovy.

Změna. Vyrušení. *Dobrý den, dobrý den. Ukaž se, ať se na tebe podívám. Ty jsi vyrostla. Ty jsi ale rozkošná.* A pak možná přiloží palce a ukazováčky k sobě, udělá obdélník a pohlédne jím na ni. Přivře jedno oko a druhým se na ni dívá. Udělá snímek. Zarámuje

ji prsty. Dívka stojí bez hnutí a vážně hledí do obdélníku. Není to skutečný fotoaparát – kdyby byl, šla by sebou a chtěla by vědět, jak bude na fotce vypadat.

Vytržený z práce dítětem. Ani chvíle klidu na psaní. To ale jen teď, v okamžiku, kdy dorazí se svými kufry a kdy se rok neviděli, jediné tehdy se nechá od práce vyrušit. Dívka tancuje před domem. Otec z prstů poskládá kameru a dívá se na ni jedním okem. Nevím, kdo zanesení kufry dovnitř. Nebo kdo je vybalí. Kdo pověsí šaty a uloží kraťasy a trička do skříňky v jejím pokoji. Nejspíš Ingrid. Brzy už bude otec moci odejít do své pracovny (která leží na jednom konci chodby, její pokoj na druhém) a pracovat dál.

Dívčina matka, ta, co jí má na starost všechny měsíce kromě července a podle níž dětem mléko svědčí, by se taky chtěla zavřít v pokoji a mít klid, ona by taky chtěla psát, chtěla by mít pravidla a abecedu jako dívčin otec. Jenže se jí to nedaří. Matčina abeceda se pořád mění, dívka se jí nedokáže naučit, přestože se snaží. A může zčistajasna být L. Je to nepochopitelné. A bylo A a pak se z něj najednou stalo L nebo X nebo U. Matka to zkouší ve všech místnostech celého domu, jenže to nejde. Všude ji něco ruší.

Cuchají se mi nervy, říkává.

Když se matce cuchají nervy, je nejlepší být úplně, úplně potichu.

Matka s dcerou bydlí ve velkém domě ve Strømmenu kousek za Oslem. Bydlí i na mnoha jiných místech. Ale nejdříve bydlí ve velkém domě ve Strømmenu. V zahradě je domeček na hraní. Na zeď domku vyryla dívka svoje jméno. Ať matka sedí v kterémkoliv pokoji, přijde děvče za ní a něco chce. Chce si kreslit. Chce se na něco zeptat. Chce jí něco ukázat. Chce jezdit na kole. Chce učesat. Chce tancovat. Chce sedět úplně potichu a nic neříkat, *slibuju, slibuju, ani slovíčko*. Chce ještě víc

tancovat. Nakonec není v domě ani jedna místnost, kde by matka mohla v klidu pracovat, a tak si zařídí pokoj ve sklepě. (Dům ve Strømmenu rostl do hloubky, na rozdíl od domu v Hammarsu, který se prodlužoval.) Dívka ji ale objeví i tam. Máma sklepnice. Matka chce napsat knihu, ale nedaří se jí to. Dívka ji najde všude a matka potom ztrácí koncentraci. A když člověk ztratí koncentraci, vysvětluje matka, je pak *skoro úplně nemožné* se znovu soustředit.

S matkou bylo všechno mnohem méně předvídatelné než s otcem. Souviselo to s životními okolnostmi. Otec umře první, je to jistě smutné, ale s ohledem na jeho věk nijak překvapivé, otcova smrt byla v pořadí, to bylo jasné dříve i otci, a proto se každé léto tak smutně loučili. Šlo jim to dobře. Bylo to něco úplně jiného než se loučit s matkou. To dívka hlasitě brečela a matka ji k sobě tiskla, *neplakej, buď velká holka a neplakej*, matka ji pevně objala, rozhlédla se, pokusila se vykroutit z dívčiny rukou, které se přimykaly k rozličným částem jejího těla. *Nevídí to někdo?* Matce vždycky záleží na tom, co ostatní vidí a co si myslí. Tohle řvoucí dítě. Tuhle holku hubenou jako lunt, která umí dělat takový kravál.

Otec matce říkával, že je jeho stradivárkami. Čili nástrojem nejvyšší kategorie se silným a plným zvukem. Matka si ta slova vtiskla do srdce a opakovala je, *řekl, že jsem jeho stradivárkami*.

Ona je jeho houslemi.

Jsem jeho houslemi.

Toto je jeden příklad toho, jak se matka s otcem nechávali strhnout metaforami. Ani jednoho nezajímalo, nebo o tom možná ani nevěděli, že několik provedených pokusů dokázalo, že stradivárky ve skutečnosti nezní líp než jiné srovnatelné housle.

Na druhou stranu: co říct o podobných průzkumech? Vždycky se v publiku najde někdo, kdo šeptá: *Vím, jak to dělá, podvádí, tohle není žádný opravdový kouzelník*.

Co to ale matka s otcem stvořili? Poslouchej! Je to dívka! Rozhodně žádné stradivárky, to je jisté. Nanejvýš malé rozladěné varhany. Varhany, které vyjí, protože se matka chystá odjet. A co všechna ta křečovitá sevření – co to mělo být? Možná to dítě není úplně v pořádku? A co je to za matku, že od své dcery permanentně odjíždí? (Matka sklízela obviňující pohledy, otec nikdy.) Matce záleželo na tom, co si lidé myslí a říkají, dívce to ale bylo fuk. Pohledů si nevšímala. Tiskla se k matce. Myšlenka, že ji už nikdy neuvidí, byla nesnesitelná. Fantazírovala o rozličných způsobech smrti. Především matčiny smrti. A následně své vlastní vinou matčina úmrtí. Mohlo se to stát kdykoliv – matka mohla umřít na nějakou nemoc, zahynout při automobilové nehodě či leteckém neštěstí, nebo ji mohl někdo zavraždit. Matka, která cestovala všude možně, se mohla zatoulat do země zmítané válkou a mohla být zasažena střelou. Kdyby jí matka umřela, jak velkou díru by do sebe musela vyříznout, aby se v ní mohla ztratit? Milovala matku nejvíc ze všeho. Ne že by na lásku nějak myslela – na samotné slovo a jeho význam. Kdyby se jí někdo na lásku zeptal, odpověděla by možná, že miluje matku, babičku, Ježíše (protože matka a babička říkaly, že Ježíš miluje ji) a kočky, matku ale milovala nejvíc. Permanentně se jí po matce stýskalo, i když s ní byla v téže místnosti. Dívčina láska byla víc, než matka dokázala zvládnout. Mít dítě bylo složitější, než si představovala. Ruce a nohy a velké zuby a *ramus*. Nejvíc se jí líbilo, když děvče spalo. Holčička moje. Když byly ale obě vzhůru, bylo toho příliš. Dotěrná holka. Dotěrná láska. Jako by chtěla zpátky do ní. Matka by si nikdy nepřiznala, že jí ta dotěrnost leze na nervy, sama byla plná zmatených tužeb a stesků – z otázek, kým by chtěla být a kým je a co je to láska a jaká by měla být. Její nejhlubší touhou možná bylo, aby ji někdo bezpodmínečně miloval a zároveň ji nechal na pokoji. To ale nikomu neřekla. Toužit po bezpodmínečné lásce a zároveň po naprostém klidu je egoistické a ostudné. Matčiny vnitřní komnaty, temné a celé pozlacené, chránily pevné dveře.

V Hammarsu se nic neměnilo. Nebo možná že se měnilo, ale tak pozvolna a pomalu, že si toho člověk nevšiml – dokud otec nepřišel o sedmnáct minut později, aniž by si toho byl vědom, a tím dal najevo, že je všemu konec – žila dívka s pocitem, že tak, jak to je *právě teď*, to bylo odjakživa. Řád a dochvilnost. Židle stály tam co vždycky. Obrazy visely na svých místech. Borovice za okny byly stejně pokroucené jako dřív. Ingrid měla dlouhý hnědý cop, a když utírala po domě prach nebo naklepávala polštáře, pohupoval se jí po zádech sem a tam. Později současně s dívkou přijížděli do Hammarsu i Daniel a Maria. Byli starší než ona, ale stále ještě děti. Přijížděli v létě. A tak to bylo: dny a noci v nízkém, protáhlém domě obklopeném mořem, kameny, bodláky, vlčími máky a neúrodnými planinami, které připomínaly africkou savanu. Jedno léto jako druhé. Každý den v šest hodin zasedla dívka s hammarskou rodinou za kuchyňský stůl k večeři. Vařila Ingrid a vždycky to bylo dobré. Po večeři všichni chvíli poseděli na hnědé mořené lavici s výhledem na šterkovou příjezdovou cestu. Tam stávalo auto, později dvě a nakonec ještě i červený džíp. Za přístřeškem pro kola začínal les se třemi stezkami. Tady, opřená o tmavý sloup podpírající střechu malého přístřešku, si Ingrid zapálila svou každodenní jedinou cigaretu.

Hnědá lavice byla teplá a trochu drsná – když po ní člověk přešel rukou, zadřel si třisku. Dům byl z kamene a dřeva a lemovala ho kamenná zídka. Večer četli dospělí noviny a dívka chodila sama k moři. Vlnami tvarovaná kamenitá pláž se svažovala k vodě, a když došla až tam, kde už se dalo brodit, otočila se a hleděla k domu a kamenné zdi. V tom momentě už bylo všechno téměř pryč, zahalené oparem světla a šedi – kameny i nebe, bledé od letního slunce, čas, den – jako by přes všechno někdo hodil plášť neviditelnosti, i když to samozřejmě nezmizelo

tak docela, okenní a dveřní rámy modré jako chrpy vidět byly, takže tam dům přece jen *stál*, úplně se neschoval.

Čas od času se někdo zeptal: Proč nesedíme na té krásné straně domu s nádherným výhledem na moře a s proměnlivým světlem nad horizontem? Přesto ale dál sedávali na opačné straně, u vchodu, na mořené lavici, zatímco Ingrid stála opřená o sloup a kouřila. Jako by tu jedinou cigaretu kouřili všichni.

Otec měl pracovnu, v níž každý den psal, *můžu-li se něčím chlubit, pak tím, že jsem byl pracovitý*, prohlašoval, dívka jeho pracovně říkala *kancelář*, a o večerech se z kanceláře stávalo kino. Otec vytáhl z černého kufru bílé plátno, zhaslo se a film mohl začít. Černý kufr byl tak dlouhý, že když byl zavřený, připomínal rakev – rakev pro velice hubeného člověka – pana Větvíka. Kufr měl zacvakávací zámek a držadlo jako na obyčejném kufru či tašce a stál v pracovně na speciálním stojanu.

Pak otec kufr otevřel a z rakve se stalo filmové plátno, bílé jako mléko a veliké tak, že zakrylo celou zeď jako napnutá plachta.

V malé místnosti oddělené od kanceláře stěnou s okýnkem byly umístěny projekory. První roky filmy pouštěl otec sám, později ale zaučil syna Daniela, kterému za každé promítání platil deset korun. Dívka na projekory nesměla sahat, bylo to zakázanější než hulákat během odpoledního klidu, zakázanější než nechat v Hammarsu dveře dokořán nebo sedět v průvanu, přibližně stejně zakázané jako přijít pozdě. V Hammarsu nikdo pozdě nechodil. Ale i když byl člověk dochvilný jako hodinky – a na schůzku dorazil přesně ve smluvený čas – přesto se omlouval: *Promiň, že jdu pozdě*. To byl takový hammarský pozdrav, stejně příznačný jako křik racka za letních dní: *Promiň, že jdu pozdě!* A opozdil-li se člověk skutečně nedej bože o pár sekund, pak se říkalo: *Odpusť mi, že mám zpoždění. Můžeš mi to prominout? Vím, že je to neospravedlnitelné!* To se ale stávalo zřídka.

První roky se speciálně pro dívku promítalo v půl sedmé. Sedí ve velkém ošoupaném křesle s nohama na podnožce. Černý kufr je otevřený, filmové plátno napnuté. Je hubená jako tyčka. Má dlouhé, zacuchané vlasy a předkus. Otec zhasl světlo, zavřel dveře a zůstal za nimi stát.

„Připravená?“ zavolá přes ně.

„Připravená,“ odpoví dívka.

Na oknech kanceláře jsou okenice, úplná tma, ticho.

„Netáhne na tebe?“

„Ne.“

„Tak jedeme!“

Ale později, když se dívka už dávno začala dívat na filmy s dospělými, se otec rozhodl, že zrenovuje starou stodolu, která stála kus za šeríkovým živým plotem v Dämbě. V létě, kdy dívka dovršila devět let, byl Kinematograf dokončen, nikdo mu tak ale neříkal, všichni mu říkali *Bio*, měl těžké, rezavě červené dveře s velkou klíčovou dírkou, kterou dovnitř pronikalo světlo. V kině bylo patnáct míst – měkká, mechově zelená křesla – a dva špičkové moderní projektory barvy moře šumící ze tmy zpoza malého okénka.

V domě v Hammarsu bylo malé zádveří se třemi dveřmi, jedny sloužily jako hlavní vchod a vycházelo se jimi přímo k mořené lavici, druhé dveře vedly dál do domu a třetí do zahrady obehnané kamennou zídou. Tam byl domek pro hosty, prádelna, růžový keř a bazén.

První roky v Hammarsu bylo dívce nejlíp v prádelně v elektrické sušící skříni. Bylo tam teplo a útulno a na dně skříně pod háky na sušení bot byl úzký prostor, kde se mohla schoulit do klubíčka. Sušilo se tam Ingridino a otcovo čerstvě vyprané prádlo, ze kterého buď kapala voda, nebo vzlínala pára, otec měl proužkovaná pyžama, flanelové košile a hnědé manšestráky. Jeho prádlo zabíralo nejvíc místa. Ingrid byla drobná

a půvabná a neměla tolik oblečení: pár sukní a halenek. Občas visely na krajním sušáku dívčiny modré šaty.

Dívka dobře plavala a v bazénu trávila *hodiny*, tvrdil otec, vždycky přeháněl, *hodiny* ne, bránila se dívka. Někdy vyšel do zahrady a prohlásil: Máš úplně modré rty, okamžitě pojď ven, bál se, aby se dívka nenastydla a nenakazila ho, a proto přerušil svůj pracovní den, aby ji z vody vyhnal.

Všechna okna v domě musela být zavřená, dokonce i v létě, když bylo krásně. Otec měl strach z much a průvanu. Rozhovory s otcem zpravidla začínaly následovně:

„Netáhne na tebe?“

„Ne.“

„Víš to určitě?“

„Ano.“

„Nechci, aby ses nastydla.“

„Nejsem nastydlá.“

„Já vím, ale nechci, abys byla.“

Většinou se ale dívka mohla koupat, jak dlouho chtěla. Otec pracoval v kanceláři, Ingrid poklízela v domě a Daniel ve svém pokoji kutil cosi, co kluci obvykle kutívají – dívku to nijak zvlášť nezajímalo. A když se dost naplavala v bazénu, zalezla si do sušicí skříně. Nejlepší bylo, když tam neviselo moc prádla, protože když byly všechny sušáky ověšené, dívka se tam už skoro nevešla, a čím víc prádla, tím větší bylo uvnitř horko, nejen horko, přímo dusno jako v džungli. Když byla skříň plná, musela tam vlézt po čtyřech, téměř se tam vmáčknot, a pokud bylo prádlo ještě mokré, plácaly ji po tváři a po těle mokré rukávy košil, nohavice a cípy šatů, jako by ji olizovaly velké zvířecí jazyky.

Jednoho dne otevřela Ingrid dveře a vytáhla ji odtud ven. Lézt do sušicí skříně je prý nebezpečné. Ingrid měla krásné vlasy. Téměř neustále byly zapletené, když ale byla nějaká

oslava, natočila si je ráno na natáčky, aby je mohla večer rozpustit. Pak jí ve vlnách splývaly po zádech.

Nebezpečného toho bylo hodně. Přirozeně všechny obvyklé věci jako strkat hlavu do igelitových tašek (smrt zadušením), chodit v mokrých kalhotkách či plavkách (smrt následkem ledvinové koliky), špatně vytáhnout zakousnuté klíště (smrt na následky otravy krve), plavat dříve než hodinu po jídle (smrt vinou křečí), nasedat k cizím do auta (smrt při únosu, následkem znásilnění, zavraždění), brát si od cizích bonbóny (smrt na následky otravy, případně smrt při únosu, následkem znásilnění, zavraždění) – existovala ale také nebezpečí specifická pro Hammars: nesmělo se sahat na věci vyplavené na břeh pod domem, láhve s alkoholem, balíky cigaret, lahvičky šampónů, plechovky s etiketami v cizích řečech, psané neznámými písmeny, nesahat, neočichávat a proboha hlavně nepít (smrt na následky otravy), sedět v průvanu (smrt z nachlazení), nesmělo se nastydnout (smrt následkem vykázaní z Hammarsu), lézt do sušicí skříně (smrt zadušením, případně na následky zasažení elektrickým proudem), přijít pozdě (kdyby člověk přišel pozdě, byla by smrt vysobožením, smrt byla jediná přijatelná omluva pro případnou nedochvilnost). Dejte dívce mapu a ona se jí bude řídit – a žádnému z pravidel se nebude přičít, s výjimkou toho týkajícího se sušicí skříně. Ingrid jí to říkala několikrát, ale dívka tam do tepla stejně tajně leze. Až do dne, kdy na dveřích sušicí skříně našla pověšený žlutý list papíru s nápisem velkými písmeny psanými otcovou rukou: VAROVÁNÍ! KOUPAJÍCÍM SE DĚTEM VSTUP DO SUŠICÍ SKŘÍNĚ PŘÍSNĚ ZAKÁZÁN!

Otec mluvil krásnou švédštinou a často dceru oslovoval pomocí třetí osoby. *Jak se dnes daří mojí dceři?* Anglické výrazy nepoužíval, s jedinou výjimkou – když hovořil o svém bazénu, na který byl neobyčejně pyšný. *Svimpingpúl*. Rozkládal se v trávě jako taková pravá postarší dáma zdobená šperky v tyrkysových šatech

v délce ke kotníkům. Svimmingpúl měl šest metrů na délku a v nejhlubším místě byl tři metry hluboký, měl obdélníkový tvar, tyrkysovou barvu a ano, páchl chlórem. V noci do něj padaly vosy – buď klesly na dno, nebo zůstaly na hladině a plácaly se tam – a pavouci, brouci, berušky a šišky ze stromů a někdy dokonce i ptáci. Každé ráno se muselo všechno, co do něj napadalo, vylovit sítkou. I za tuhle práci dostával Daniel po desetikoruně. Časně zrána se ta stárnoucí dáma rozložená v zahradě blyštila ve slunci a všude na ní se to hemžilo nožičkami a křídly, po hladině i na dně, obklopovala ji vysoká tráva a vzrostlé borovice – tyrkysová zářící skvrna na mapě.

Slyšela jsem svého otce mluvit anglicky s britskými a americkými novináři a studenty filmových škol, měl výrazný přízvuk, zčásti švédský, zčásti německý, zčásti ruský a zčásti americký, mělo to téměř jazzový *sound*, který se nepodobal ničemu, co jsem kdy slyšela, a pro otce byl dost netypický – *yes, yes, as Faulkner once said, stories you tell, you never write*. Norština mu připadala krásná a často opakoval výraz *kostýmový noháv*, což podle něj znamenalo dámský kalhotový kostým.

Každé ráno se dívčín otec koupal ve swimmingpúlu. Dívka stávala za růžovým keřem a dívala se. Přišlo jí, že otec už je starý na to, aby se koupal nahý, vlastně že je už starý na to, aby se vůbec koupal. No ne? Plácát se ve vodě jako velký brouk! Vždycky se koupal o samotě. Brzy po ránu. Před snídaní. Předtím než zmizel ve své pracovně. Dívka nevěděla, na čem pracuje. Věděla jen, že píše – na žluté linkované listy papíru.

V létě psal, po zbytek roku natáčel filmy nebo pracoval v divadle.

Občas sedával s nějakou ženou v domku pro hosty a *stříhali film*, tehdy se filmy doopravdy stříhaly na celofánové kousky a slepovaly dohromady, celé jedno léto strávil stříháním *Kouzelné flétny* a tehdy se z oken linulo libreto Emanuela Schikanedra a Mozartova hudba, bylo to jediné léto, kdy byla okna dokořán

a celý Hammars špicoval uši. Tamino zpíval o své milované Pamině a ptal se: *Kdy padne záře v moje zraký,* a sbor mu odpovídal: *Dnes, dnes, nebo nikdy ne!*

Když ale otec nestříhal, tak psal a odpoledne předával linkované stránky Ingrid. Jako jedna z mála dokázala číst jeho rukopis, takže všechno přepisovala načisto na stroji. Když otec psal, nesměl být za žádných okolností rušen, to věděla dívka moc dobře, *má temperament*, říkala matka, když dceru posílala do domu, který byl kdysi postaven pro ni, aby tam žila, co je to temperament, ptala se dcera, umí se rozčítit, odpověděla matka, je to nebezpečné, chtěla vědět dívka, ne, řekla matka a na chvíli se zarazila, nebo možná ano, pokud člověk druhé raní, když ale člověk nedá najevo, že se zlobí, že je smutný nebo že má strach, může z toho mít žaludeční vředy, a ty jsou také nebezpečné, má táta žaludeční vředy, chtěla vědět dívka, ne, odpověděla matka, nemá žaludeční vředy, on se umí občas rozčítit a říkat věci, které nemyslí vážně... a hromovat a běsnit... a to pak žaludeční vředy dostanou ostatní... tím myslím, že má temperament... on je prostě takový sud střelného prachu... Sud střelného prachu? zeptala se dívka, co to je? Matka si povzdechla, to znamená, že člověk... že člověk... že člověk zapálí sirku a najednou je celý dům v plamenech... Aha, řekla dívka, která moc dobře věděla, že by otce vyrušovat neměla, jenže někdy ho přesto vyrušila. Zaklepala na dveře kanceláře a řekla, že otec musí hned jít s ní – že má v pokoji pavouka a že ho musí honem vyhodit. Nebo brouka. Nebo vosu. Nezačal běsnit. Ani se nedopálil. Jen si povzdechl, zvedl se a následoval ji přes obývací pokoj a kuchyni do jejího pokojíku. Byla tak hubená. Jako by sama byla z hmyzího rodu. A taky se mu líbily norské výrazy, které přitom kuňkala. *Šídlo*. Dívce se zas líbily ty švédské. *Trolli vřetánko*. Otce se nebála. Bála se ovádů. *Volských much*. A tiplic. *Vlasonožek*.

Když vyrostla a naučila se plynňě švédsky, žádal ji, aby raději mluvila norský. Každopádně s ním. Říkal, že když mluví švédsky, vyskočí jí hlas nahoru a zní to, jako by byla malá holka, a když je teď dospělá, měla by se na stupnici držet přece jen o něco níž. Na odpovídající úrovni. A tam se dostane jediné, když mluví norský.

Kdysi dávno ale měřila 113 centimetrů a mohla se nepozorovaně ukrýt za keř růží nebo vyrušit otce, když měla v pokoji stonožku, kterou bylo třeba odstranit. *Tisícnožku. Ruměnici. Sekáče.*

Možná bych jí měla nějak říkat. Dívka. Klidně to tak může zůstat. Když bylo otci šedesát, pozval všech svých devět dětí do Hammarsu na narozeninovou oslavu. To bylo v létě 1978 – toho léta bylo dívce dvanáct let. Nepamatuju si, jakým způsobem jí tu plánovanou velkou oslavu – první z mnoha – oznámili, určitě netušila, že má tolik sourozenců, nebo to možná věděla, asi tak jako věděla, že Norsko má hodně krajů. Právě dochodila pátou třídu a brzy se měla s matkou odstěhovat do USA a začít chodit do školy tam. Norský učitel zeměpisu se jmenoval Jørgensen, bude jí chybět. Na zeměpis byla dobrá. Její specialitou byly mapy. Ale ano, věděla, že jich je devět dětí, stejně jako věděla, že devět z nejvyšších vodopádů světa leží v Norsku. Napsala si, jak se jmenují: Mardalsfossen, Mongefossen, Vedalsfossen, Opo, Langfossen, Skykkjedalsfossen, Ramnefjellsfossen, Ormalifossen, Sundifossen. S výjimkou Daniela a Marii viděla svoje sourozence jen na fotkách. Hodně lidí si myslí, že Vøringsfossen je jeden z nejvyšších vodopádů Norska, ale není. Ani náhodou. Až takhle se člověk může plést, říkával Jørgensen. Bylo to den před velkou oslavou, otec se narodil 14. července, na francouzský státní svátek, a dívka měla konečně všechny potkat. Všech osm najednou. Seděla na mořené lavici před domem a čekala. Občas se zvedla a zašla si do lesa natrhat jahody, které navlékala na stéblo trávy. Pak si šla zase sednout. Chtěla ty korále z jahod schovat pro jednu ze svých sester, měla čtyři, ale čas běžel a nikdo nejel, a tak je

všechny snědla sama. Vyšisované modré letní šaty jí sahaly těsně pod zadek. Na stehnu a na ruce měla komáří štípance. Když tak seděla sama na lavičce a pozorovala, jak se na kamenné zídce probouzí saranče, nikde na světě nebylo větší ticho než v Hammarsu. Kdyby jelo auto, bylo by to slyšet už z dálky. Obvykle když slyšela auto, vyběhla na cestu k prvnímu přejezdovému roštu pro dobytek, který podle otce značil konec jeho pozemku, a mávala rukama, aby auto otočilo a odjelo. Nikoho tu nechtěli. Dnes ale na cestu neběhala a nikoho neodháněla. Otec určitě celé té zpropadené oslavy litoval. Úmysl měl dobrý – všechny děti na jedné oslavě, opravdu *zábavný* nápad, když na něj onehdy přišel. Člověk by se ovšem měl mít před vlastními dobrými úmysly na pozoru, jak napsal Aksel Sandemose, kterého otec čas od času citoval, člověk se ideou nechá pohltit a zapomene na vše ostatní. Sandemose měl na mysli psaní, ale totéž jistě platí i o pozváních na oslavu. A kromě toho měla dívka podezření, že oslava nebyla jenom otcův nápad, ale že za ním stála i Ingrid. Pokud do Hammarsu přijedou všechny *jeho* děti, pak budou smět přijet i všechny *její* děti. Nejen Maria, její nejmladší, ale i ostatní tři. Když se Ingrid provdala za dívčinu otce, svoje děti opustila a teď se jí po nich neustále stýskalo, jenže její nový manžel si přál, aby spolu byli sami dva. Žádné děti. Čekali na sebe strašně dlouho přes všechna jeho četná manželství a milostné epizody a její sňatek s baronem. Nebo hrabětem nebo kým. To je prostě láska. Sedělo se na mořené lavici a někdo prohlásil *to je prostě láska*. Když je řeč o otcových avantýrách, krouťí dívčina matka hlavou, nechce slyšet o manželce číslo pět a nechce slyšet ani o manželce číslo čtyři, *nechci o nich nic slyšet*, člověk většinou nechce slyšet o tom, kdo byl těsně před ním, a o tom, kdo přišel hned po něm. Matce se nelíbilo, že stojí mezi číslem čtyři a pět. Co za číslo pak člověk je? Čtyři a půl?

Otec vždycky říkal, že na sedmdesáté narozeniny pozve i všechny manželky a matky svých dětí včetně žen, které nebyly ani manželkami, ani matkami, ale přesto svým způsobem

sehrály důležitou roli. Jak jim jen říkat? Teď mu je ale šedesát, ne sedmdesát, a dívka sedí na mořené lavičce a čeká na své sourozence a zítra, v ten velký den, se bude otec fotit s květinovým věncem ve vlasech s Ingrid a s dětmi kolem sebe na schodech domu v Dämbě. Dívka se otočí a hledí na cestu, škrábe se na stehnu. Otec vždycky říkal, že první komáří štípnutí je úžasné, naskočí někde na těle, je bílé a čerstvé a narůžovělé a křičí *poškrab mě, poškrab mě*. Když má člověk štípanců moc, už to úžasné není, kůže bolí, štípance už nic nekřičí, žádný zvuk v nich není, a kvůli škrabání nemůže člověk ani v noci spát. Když zaslechla první auto, zvedla se a stejně rychle si znovu sedla. Už jedou. *Už jedou!* Rozhlédla se. Kde jsou všichni? *Tati! Ingrid! Danieli! Mario! Honem! Už jedou!* Ano, a pak na dvorek zatočilo první auto, pak druhé a nakonec ještě jedno a z aut se vyhrnuli mladé ženy a muži, *dívčini sourozenci*, se svými drahými polovičkami, všude samé kufry, hedvábné šály, rudé rty, smích, plandavé kalhoty, vlasy a hlasy. Kde byl otec? Byl tam vůbec, když všichni dorazili, nebo se ukryl v bezpečí své pracovny? To je jedno. Byl to starý člověk s celoživotními žaludečními problémy a odporem k návštěvám. *To se podívejme! Tady je moje rodinka!* Před domem bylo čím dál víc lidí. Dívka se rozesmála. To nebyla žádná *rodinka!* To byla pěkně *velká rodina*. Podívej – toto je Jan. Nejstarší a nejchytřejší, s ženou a dětmi. A tady – ta bydlí v Londýně a má úsměv filmové hvězdy. A tady je pilot. Dívka věděla, že jeden z jejích bratrů je pilot a že co týden létá přes Atlantik. Byl nejvyšší ze všech, poznala ho okamžitě, jakmile ho zahlédla, rozhlížel se po plácku, a když mu na ni padl zrak, odložil kufr a rozevřel náruč, byl vysoký a štíhlý jako jedle a byl to ten nejhezčí muž, jakého v životě viděla, a ona jich navzdory svému mládí viděla *hodně*, rozběhla se k němu a on ji zvedl tak vysoko do vzduchu a tak rychle se s ní točil dokola, až jí skoro vyrazil dech, ale nevyrazil jí ho, místo toho pomalu otevřela oči, jako by byla pod vodou, a tam shůry jeho paži zahlédla nejen Hammars s jeho plány, ovce, kterým starousedlíci říkali jehňata, ať už byly čerstvé

narozené, či dospělé, a starými statky postavenými z vápence, ale i celé Fårö, od vápencového lomu v Norsholmu přes anglický hřbitov v Dämbě a písčné duny v Ullahau, kde se dalo podle toho, co dívka slyšela, v zimě sáňkovat, po konzum dole pod kostelem, pláže u Sudersandu, Ekevikenu a poblíž Norsta Aurar až k oblastem s bizarními skalními útvary poblíž Langhammarsu a Diger-hovuđu, a právě ve chvíli, kdy už čekala, že ji postaví zpátky na zem, se jeho ruce natáhly ještě výš a ona vystoupala ještě víc do oblak a otevřelo se před ní celé moře, horizont a železná opona v dáli, odkud by se člověk už nikdy nevrátil, kdyby tam nedej bože zabloudil.

Poloviční sestry a bratři – jako by snad nebyli opravdoví. Polonarození, položiví, polopřiznaní, polozapomenutí – stínové děti, které se ztrácely v šeríkovém živém plotě nebo propadávaly mezi klády přejezdových roštů. Večer se v Dämbě konala oslava a dívka se v divém tanci točila kolem dokola, až na ní šaty vlály.

Od otce dostala zelený linkovaný sešit, řekl jí, že by si měla vést deník. Její starší sestra Maria si ho psala každý den, dokonce od doby, kdy byla ještě mladší než dívka nyní. Pokud si dívka deník psát nebude, dočista všechno zapomene. Ona si ale deník psát nechtěla. Místo toho si vytvořila tajnou řeč a zelený sešit zaplnila tajnými tabulkami a slovy: *Ivoefo qqjttfsS j tåmb*. Také kreslila mapy. Stovky map. Mnoho z nich byly mapy ostrova Fårö. Měřítka nebyla nijak podstatná, o to důležitější byly hranice. Za mořenou lavičkou stál přístřešek na kola a za ním les se třemi cestami. Jedna cesta vedla k moři, druhá k malé chatce v zeleném lese a třetí na paseku nebo louku, kde otec po čase postavil nový dům.

Otcův záměr s novým domem – všechny domy se nějak jmenovaly a tomu novému se začalo říkat *Ängen* čili Louka – byl, že v něm budou s Ingrid ke stáru bydlet. V Hammarsu budou bydlet v létě a v Ängenu v zimě. Od moře občas fičelo

tak silně, že se na Hammarsu nedalo spát. A proto chtěl v zimě bydlet jinde. Ingrid též. Jenže Ingrid k otcovu naprostému zoufalství zemřela.

Některá léta byla chladná, říkalo se, že to bylo nejstudenější léto vůbec. Otcí se nejvíc líbilo, když pršelo. Říkal, že všechny jeho nejděsivější noční můry se odehrávají ve smrtícím slunečním žáru. Když byla dívka malá, nesměla za otcem a Ingrid přijít dřív, dokud hlasatel v rádiu nedočtl předpověď počasí pro celé Švédsko. Když z rádia zaznělo *Visby, sedmnáct stupňů Celsia*, měla zelenou. Pak teprve směla vstát, jít za dospělými a vzbudit je. V Ängenu střídavě bydleli její dospělí sourozenci se svými partnery, drahými polovičkami a dětmi. Dívka už nebyla nejmladší v rodině. Kousek od Sudersandu stál dům, který později prodali, říkalo se tam tomu Karlberga, a pak ještě u moře stála chatka, jen kousek pěšky od hammarského domu, a v ní bydlívali bratři se svými přítelkyněmi.

Jako většina dětí dívka vášnivě sepisovala seznamy a vedla si číselné přehledy, a když se jí někdo zeptal na otce, odpovídala: Můj otec má čtyři domy, dvě auta, pět manželek, jeden svímingpúl, devět dětí a jedno kino.

Táta s Ingrid v domě na Ängenu nikdy nebydleli, ale než Ingrid zemřela, zařídila tam všechno tak, jak to chtěla mít.

Jan tam se svými dětmi strávil několik letních prázdnin. Původně byl průvodčím a později se stal divadelním režisérem. *Král Lear* není o muži, který chce být králem, ale o králi, jenž chce být mužem. A to, říkával Jan s pozvednutou rukou, je nejtěžší ze všeho. Králem může být každý! Mezi sourozenci měl Jan hlavní slovo. Jedno léto navrhl, aby se na pláni mezi domem v Hammarsu a domem v Ängenu postavil velký stan. Tak by měla stále se rozrůstající rodina v rozhodujících dnech kolem narozeninových oslav dostatek prostoru. Otec prohlásil, že ani náhodou nehodlá mít na pozemku nějaký zatracený stan,

kdekdo si sem nakráčí a dělá si tu, co chce, a co je moc, to je moc, sakra.

Dívka žila jednu dobu v USA, ale pak se vrátila zpátky do Norska, které je jejím skutečným domovem. Vdala se a narodil se jí syn. Dostal jméno po dědečkovi z otcovy strany – Olav, ale říká se mu Ola. Dívka už vlastně není žádná dívka, ale pořád ještě má svoje mapy. Léta trávila na Ängenu. Ola hrál každý večer na trávníku před domem fotbal.

Umění vyprávět příběh beze slov – kam se podělo, ptal se otec a promítal v kině odpolední němé filmy. *Toto je tvoje studium*, řekl dívce, když byla ještě stále dívkou. *Dívej se a uč se*. Tenkrát pouštěl filmy Åke. Později Cecílie. Vysoká, tmavá, krásná a bosá stála za okénkem a čekala na otcův signál. Ruka nad hlavou. Nenápadné mávnutí. Zhasnout světla. Začíná film. *Láska odpoledne*. Jan byl s námi. A několik otcových dcer. Jedno léto se do hlavního domu na Dämbě nastěhovala Käbi, a od té doby přijížděla každý rok. Kdysi dávno byla za otce provdaná, měli spolu syna Daniela, teď byli přátelé, každou neděli spolu večereli a po jídle mu Käbi hrála na piano. Když šla Käbi na film, přicházela přes pláž v obrovském klobouku a šatech jako Françoise Gilotová na snímku z pláže, kde za ní utíká Picasso s deštníkem. Otec za Käbi s deštníkem neběhal, ale čekal na ni a oslovoval ji madam a dělal jakoby nic, když v půlce filmu cinkala lahví s pitím a šustila oříšky, které si přinesla ve velkém koši. Nikdo jiný s sebou košík s pitím a oříšky neměl, nikdo jiný necinkal a nešustil. Nikomu by to neprošlo bez povšimnutí. Ostatní přicházeli a odcházeli, taková byla odpoledne, vždycky tam někdo byl. Než vstoupili, poseděli chvíli venku na lavičce. Chce to čas, než si uši zvyknou, říkal otec. A oči stejně tak. Nejde jen chvátat dovnitř a ven. A uprostřed července, přesně patnáctého, den po otcových narozeninách, přelétaly nad Dämbou kolihy. Letěly v hejnu nízko nad zemí.

„Podívej!“ zvolal otec a ukázal na černý vznášející se oblak zobáků a peří, který se nad nimi vlnil.

„Opouštějí Dämbu a míří na jih.“

Usmál se.

„Není to neuvěřitelné? Každý rok *přesně* na den!“

Byl to přesný a dochvilný muž, stejnou vlastnost oceňoval i u druhých, včetně ptáků, a sám měl na loučení talent.

Po čase se dívka rozvedla s otcem svého syna a po nějaké době potkala jiného muže. Udělá tě velice nešťastnou, říkal otec. Trošku teatrálně. Muž byl velice pohledný a ona byla zamilovaná.

Jednou večer v zimě si volala s bratrem Janem. Zeptal se jí, jak se jim s novým mužem daří, a dívka mu sdělila, že se s ním rozešel, nato Jan řekl, že k typu leukemie, kterým trpí, se váže vysoká prognóza přežití, možná dokonce až osmdesát procent, ale že poslední noci byly jako zlý sen, divná představa, že bych neměl mít v občance víc než čtyřiapadesát let, dodal.

* * *

Ten muž se k dívce vrátil a zase spolu začali chodit. Když se brali, byli oba zadýchaní, jako by k oltáři běželi. Po nějaké době se jim narodila dcera. Pojmenovali ji Eva. V létě jezdili do Hammarsu a bydleli v Ängenu. Nad kuchyňským stolem visel lustr se skládaným stínítkem a s třásněmi, které se každým rokem víc a víc páraly.

* * *

Každý den jezdil otec v červeném džípu sem a tam mezi Hammarsem a Dämbou. Jízda trvala deset minut. Ve tři bylo odpolední promítání. Sraz jsme ale mívali za deset tři. Jednou prohlásil, že mezi Hammarsem a Dämbou vybuduje železniční koleje a bude do kina jezdit parní lokomotivou.

Taky jezdíval do Fårösundu pro noviny. Tam jezdil odpoledne, po kině. Aby se člověk dostal z Fårö do Fårösundu, musel použít jeden ze dvou žlutých trajektů. Cesta přes sund trvala pět minut. Přes léto jezdily trajekty kyvadlově, zhruba každých pět minut, ale na podzim a v zimě jenom jednou za hodinu. Trajekt odjíždí přesně. Představte si, že jste jediný pasažér, který se chce dostat přes sund. Je konec října. Představte si, že se na plný plyn řítíte k přístavu. Silnice k nástupnímu molu je dlouhá a přímá, převozníci vás vidí zdaleka. Minete kostel, pastviny, jehňata, borovice a starý větrný mlýn. Vidí vás, ale jedete pozdě a oni na vás nemůžou počkat. Spustí závoru, ozve se zadunění, slyšíte ho i přes zavřená okénka, zvednou rampu a vyplují směrem k Fårösundu.

* * *

Otec zestárl, říkal, že se mu začaly ztrácet věci.

„Jaké věci?“

„Slova. Vzpomínky.“

Moc nad tím tehdy nepřemýšlela. Jeho paměť byla lepší než její. Zdánlivě se nic nezměnilo. Pamatoval si jména, letopočty, historické události, filmy, scény, hudební kusy. Vyprávěl tytéž příběhy stále dokola, ale to dělal vždycky, patřily k letnímu repertoáru. Možná se oproti dřívějšímu zkrátily intervaly mezi týmiž historkami, ale jinak to nebylo nijak znát.

Žlutý lístek na kuchyňském stole v Ängenu, nedatován:

Má nejmilovanější

nejmladší dcero!

Co nejsrdečněji vítěj,

Ty i malý Ola (Olav?)

a Tví drazí přátelé.

*Ty, jež přijíždíš s létem
(ať už tomu počasí odpovídá, nebo ne),
vřele Tě objímám.
Otec.*

Se svým červeným džípem rád jezdil hlučně. Chtěl, aby ho lidi slyšeli, chtěl, aby všichni věděli, že se blíží. Dívka, která už není dívkou, ale dospělou ženou a matkou dvou dětí, vidí před sebou červenou čáru ženoucí se lesem a vířící oblaka prachu. Dobrý rámus, co? Koukej, jak vysoko letím! Teď vyjede ze zatačky, rychle, pěkně rychle, kvílení brzd, poslední sešlápnutí plynu jen tak pro zábavu a pak vypne motor. Otevře dveře, najde hůl a předvede jakýsi pokus o výskok.

Je přesně za deset tři.

„Jaká slova se ztrácejí?“

„Ach, já nevím... Sedím v džípu. Vypnul jsem motor, na trajektu nejsou téměř žádná další auta, zamávám na převozníka a on na mě. Podle mě tu dělá převozníka tak čtyřicet let. Konečně je léto za námi. Šedavé světlo je zpátky. U zábradlí stojí dívka, je jí něco přes dvacet, tvář má odvrácenou. Jedu do Fårösu pro noviny. Najednou se nebe otevře a spustí se liják. Dívka pohlédne k nebi, ale nepohne se. Trajekt hučí. Lije jako z konve a já zapnu... chápeš? Něco se ve mně zadrhne. Dá se do deště, dívka zvedne hlavu k nebi a já zapnu... no, jak se to jmenuje? To, co se zapíná v autě, když začne pršet, míhá se to sem a tam a dělá to sviš, sviš, sviš?“

„Stěrače?“

„Přesně! Stěrače!“

„Tys zapomněl, že se to jmenuje stěrače?“

„Jako bílá skvrna v mozku, zapomenuto, pryč. Děje se to neustále. Zapomínám věci.“

Oči potřebují pár minut, aby si zvykly na tmu. Nejde jen chvátat dovnitř a ven. Opakuje to rok co rok. Některá léta se nestříhá a neholí, jiná léta oholí všechno šmahem. Mateřské znamínko na pravé tváři, které se každým rokem zvětšuje, hnědočerné sluneční brýle. Trochu pohubl. A já jsem vyšší než on.

„No, dobré odpoledne,“ řekne a s obtížemi vyleze z džípu. „Na chvíli si sedneme na lavičku, než půjdeme dovnitř.“

* * *

Na podzim roku 2006 jsme do Hammarsu přijeli autem. Řídil můj muž. Naložili jsme dceru a jeli. Otce jsem neviděla od začátku srpna. Domluvili jsme se, že se potkáme před kinem.

Pár dní předtím jsme si spolu telefonovali. Nebyl to nijak dlouhý hovor.

„Na co se podíváme?“

„Eh, to zjistíš, až přijedeš.“

„Těším se.“

„Já taky. Jsi vítána.“

„Takže se potkáme jako obvykle?“

„Jako obvykle.“

Stály jsme s Cecílií v plískanici a čekali jsme. Cecílie byla z Dablarny. Měla dlouhé tmavé vlasy a na sobě velký kabát. V létě chodila bosa. Po Ingridině smrti se ujala praktických záležitostí. Odpoledne promítala filmy. Ona jediná směla sahat na projektor, které otec miloval nade vše. *Jsou to staré dobré herky, říkával. Ale zachovalé. Do háje se vším tím digitálním svinstvem.*

Čas od času ho někdo navštíví i mimo letní sezónu, ale z valné části bývá sám.

Mrknu na hodinky. Je za osm minut tři. Na cestě je ticho.

Otočím se k Cecílii.

„Má zpoždění.“

„Ano, to se stává.“

„Cože?“

Strčí si ruce do kapes.

„Stává se to... Není to nic neobvyklého.“

„Nic neobvyklého... Jak to myslíte?“

Podívám se na hodinky.

„Je za pět minut tři.“

„No a co? Začínáme přece až ve tři.“

Nedívá se na mě.

„Cecílie. On má *zpoždění*... můj otec má zpoždění. Měl tu být za deset tři. Vy nejste nervózní? Já ano.“

Povzdechne si, zahledí se na mě.

„Když se to stalo poprvé, tak jsem byla, to bylo loni v zimě, čekala jsem šest sedm minut, a když se neukázal, jela jsem ho hledat. Tenkrát sjel z cesty, otevřel dveře, pokusil se vystoupit z džípu, zakopl a upadl. Našla jsem ho v příkopu.“

„Ale... musíme ho jet hledat!“

„Klidně jeďte, jestli chcete, od té doby se ale opozdil mockrát a ne proto, že by ležel v příkopu. Uvidíte, že se brzo objeví. Kdyby se zdržel moc dlouho, pojedu se po něm podívat.“

Stály jsme beze slova. Znovu jsem se podívala na hodinky. Bylo tři pět. Nad šedá pole vzlétl brhlík a zamířil nad bažiny. A pak nic. Chci, aby všechno bylo jako dřív a kolem mě je všechno jako dřív. Tahle krajina se nikdy nemění. Ale bez ohledu na to, kde jsem nebo kam půjdu, nehledě na to, co řeknu, co si myslím nebo na co se dívám, smluvený čas, *za deset tři*, už dávno minul. A pak zaslechnu džíp. Už jede. Závratnou rychlostí se řítí po cestě. Křehký ptačí zpěv zanikl v řevu motoru. Jeho sluneční brýle jsou tak obrovské, že zakrývají celý obličej – vypadá jako nějaký noční tvor. Dupne na brzdu, otevře dveře, hmátne po holi. Jsou tři hodiny sedm minut. Sedmnáct minut zpoždění. Sundá si sluneční brýle a napřáhne ke mně paže.

Neřekne: *Promiň, že jdu pozdě.* Nebo: *Odpusť mi, že mám zpoždění.* Táta mě obejmě a zamíříme ke dveřím. Přitisknu se k němu.

„Konečně jsi tady! Tak vítěj!“ řekne. „Prosím tě, jaká byla cesta? Pojd', pojd', sedneme si na chvíli tady na lavičku, než půjdeme na film.“

II // Cívky

*Pokročil jsi se svými paměťmi?
Zkusil jsi magnetofon?*

SAMUEL BECKETT v dopise
Thomasu MacGreevymu

